

საქართველოს სახალხო დამცველი

იძულებით გადაადგილებულ პირთა - დევნილთა
უფლებრივი მდგომარეობა საქართველოში

წინამდებარე ანგარიშში გამოთქმული მოსაზრებები არ გამოხატავენ გაეროს
ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატის ოფიციალურ პოზიციას

ანგარიშის გამოქვეყნება დაფინანსებულია გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი
კომისარიატის საქართველოს ოფისი მიერ

სარჩევი

შესავალი.....	4
სიახლეები იძულებით გადაადგილებულ პირთა მიმართ სახელმწიფო პოლიტიკაში.....	5
დევნილთა გრძელვადიანი განსახლების პროცესი.....	9
თბილისში დევნილთა გამოსახლების პროცესი.....	15
ყოფილი მიხაილოვისა და ისნის ჰოსპიტლის შენობიდან გამოსახლება.....	17
საცხოვრებელი ფართების პრივატიზაციის პროცესი.....	19
განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაში მყოფი ობიექტები.....	22
ინფორმირებულობის ნაკლებობა დევნილებში.....	30
დასკვნა.....	32
რეკომენდაციები.....	33

შესავალი

საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი ყოველწლიურად შეისწავლის საქართველოში იძულებით გადაადგილებულ პირთა - დევნილთა უფლებრივ მდგომარეობას. 2014 წლის განმავლობაში სახალხო დამცველი ჩართული იყო თითქმის ყველა პროცესში, რომელსაც შესაძლოა გავლენა მოეხდინა დევნილთა უფლებრივ მდგომარეობაზე. სახალხო დამცველის აპარატში არსებული დევნილთა საკითხებზე მომუშავე პროექტის ფარგლებში განხორციელდა 600-ზე მეტი ვიზიტი დევნილთა კომპაქტურად განსახლების ობიექტებში და სამართლებრივი კონსულტაცია გაეწია 800-ზე მეტ დევნილ პირს. გარდა რეგულარული მონიტორინგისა, საქართველოს სახალხო დამცველი ასევე შეისწავლიდა სახალხო დამცველის აპარატში შემოსულ დევნილთა განცხადებებს.

სახალხო დამცველი პირადად იმყოფებოდა საქართველოს სხვადასხვა რეგიონებში დევნილთა სხვადასხვა ჩასახლებებში. ის ეწვია ფოცხო-ეწერისა და წყალტუბოს დევნილთა დასახლებებს. ამასთან, სახალხო დამცველმა 2014 წლის 29 მაისს საკუთარი მოსაზრებები წარადგინა გაეროს ადამიანის უფლებათა სპეციალური მომხსენებლის ანგარიშისთვის საქართველოში იძულებით გადაადგილებულ პირთა უფლებების შესახებ. სახალხო დამცველის მოსაზრებებში საუბარი იყო იმ ძირითად დადებით და პრობლემატურ მიმართულებებზე, რომლებიც იძულებით გადაადგილებულ პირთა უფლებრივ მდგომარეობაზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ.

საქართველოს სახალხო დამცველის წარმომადგენლები აქტიურად იყვნენ ჩართული საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს დევნილთა საკითხების შემსწავლელი კომისიის მუშაობაში. სახალხო დამცველი ასევე არის „საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა - დევნილთა მიმართ 2012-2014 წლებში სახელმწიფო სტრატეგიის განხორციელების სამოქმედო გეგმის სამეთვალყურეო საბჭოს“ წევრი. გარდა ამისა ჩვენი თანამშრომლები აკვირდებოდნენ თბილისში მიმდინარე დევნილთა გამოსახლებისა და განსახლების პროცესებს საქართველოში სხვადასხვა რეგიონებში. აღსანიშნავია, რომ გამოსახლებების პროცესი მეტწილად მშვიდ გარემოში წარმართა და მას იძულებითი ხასიათი არ ჰქონია.

დევნილთა უფლებრივი მდგომარეობის ზოგადი ანალიზის შედეგად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ საზოგადოების აღნიშნული ჯგუფის ძირითად პრობლემები წლების განმავლობაში უცვლელია. მიუხედავად იმისა, რომ ყოველ კონკრეტულ ოჯახს ინდივიდუალური და განსხვავებული პრობლემები შეიძლება ჰქონდეს, ჩვენი საქმიანობის პროცესში გამოიკვეთა ძირითადი მიმართულებები, რომლებზე მუშაობაც უნდა გაგრძელდეს, რათა იძულებით გადაადგილებულ პირთა პრობლემების დიდი ნაწილი გადაიჭრას. უპირველეს ყოვლისა, ეს არის დევნილთა გრძელვადიანი განსახლების საკითხი, რომელიც საქართველოში იძულებით გადაადგილების დაწყების დღიდან აწუხებს დევნილ მოსახლეობას. განსახლების საკითხს ებმის იმ დევნილთა კომპაქტური განსახლების ობიექტების

¹ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის, 2014 წლის 5 ივნისის, №68/274 რეზოლუცია

მდგომარეობა, რომლებშიც დევნილებს უმძიმეს პირობებში უწევთ ცხოვრება. ასევე საცხოვრებელი ფართების საკუთრებაში გადაცემის პროცესი, რომელიც თავისთავად მისასალმებელი ინიციატივაა, თუმცა 2009 წლიდან დღემდე შეფერხებებით და ნელი ტემპით მიმდინარეობს. გარდა აღნიშნული საკითხებისა, დევნილი მოსახლეობის დიდი ნაწილი სოციალური პრობლემების წინაშე დგას, რომელთა გადაუჭრელად მათი სრულფასოვანი ინტეგრაცია საზოგადოებაში ვერ მიიღწევა.

2014 წელს იძულებით გადაადგილებულ პირებთან დაკავშირებით რამდენიმე მიმართულებით იყო სიახლეები. საანგარიშო წლის პირველ მარტს ძალაში შევიდა „იძულებით გადაადგილებულ პირთა - დევნილთა შესახებ“ საქართველოს ახალი კანონი. კანონის ძალაში შესვლის დღიდან გაიზარდა დევნილთა ყოველთვიური შემწეობა. ცვლილებები შევიდა საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა მინისტრის 2013 წლის №320 ბრძანებაში, რომელიც აწესებს დევნილთა გრძელვადიანი განსახლების კრიტერიუმებს. 2014 წელს მომზადდა „იძულებით გადაადგილებულ პირთა - დევნილთათვის საარსებო წყაროების ხელმისაწვდომობის მხარდაჭერის სტრატეგია“ და „იძულებით გადაადგილებულ პირთა - დევნილთა მიმართ სახელმწიფო სტრატეგიის სამოქმედო გეგმა“. ზემოაღნიშნულ სიახლეებს და პრობლემატიკას ვრცლად მიმოვიხილავთ ანგარიშის შემდგომ ქვეთავებში.

სიახლეები იძულებით გადაადგილებულ პირთა მიმართ სახელმწიფო პოლიტიკაში

როგორც უკვე აღინიშნა, 2014 წლის პირველ მარტს ძალაში შევიდა „იძულებით გადაადგილებულ პირთა - დევნილთა შესახებ“ საქართველოს ახალი კანონი. ახალი კანონის ძალაში შესვლით შეიცვალა მრავალი მიდგომა, რომელიც სახელმწიფოს დევნილთა მიმართ წლების განმავლობაში ჰქონდა. მათ შორის უმთავრესია იძულებით გადაადგილებული პირის - დევნილის განმარტება, რომელიც აღარ არის შეზღუდული ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებით. აღსანიშნავია, რომ კანონის ძალაში შესვლამდე საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ არაკონსტიტუციურად ცნო „საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა - დევნილთა“ შესახებ საქართველოს კანონის პირველი მუხლის (დევნილის ცნება) პირველი პუნქტის სიტყვები - „საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან“, საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლთან მიმართებით². დევნილის განმარტების მოქმედი კანონის ფორმულირებით, იძულებით გადაადგილებული პირის, დევნილის სტატუსის მიღება შეუძლია არა მხოლოდ ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირს, არამედ პირსაც, რომელიც იძულებით გადაადგილდა ადამიანის უფლებების მასობრივი დარღვევის გამო.

გარდა აღნიშნული სიახლისა ახალი კანონით გაუქმდა კომპაქტური და კერძო ჩასახლებების

² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 11 მაისის გადაწყვეტილება საქმეზე - „მოქალაქე ტრისტან მამაგულაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

ცნებები, რაც წლების განმავლობაში იყო დევნილთა ორი კატეგორიის მიმართ უთანასწორო დამოკიდებულების გამოძევები. კანონმდებლობით ასევე განისაზღვრა დევნილთა ინტეგრაციის და გამოსახლებისგან დაცვის ვალდებულები.

თუმცა აღნიშნულ კანონს ასევე ჰქონდა ხარვეზები, რომლებიც სახალხო დამცველს 2013 წლის ანგარიშში აქვს განხილული.³ 2014 წელს აღნიშნული კანონის გადახედვის მიზნით საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა მინისტრის ბრძანებით შეიქმნა კომისია, რომელსაც ევალუბოდა კანონის სრულყოფა, საერთაშორისო სტანდარტებთან დაახლოების, საჭიროებებზე მორგებული დახმარებების სისტემაზე გადასვლისა და დევნილთა საკითხებში თვითმმართველობების როლის გაზრდის გზით. სამუხაროა, რომ 2014 წელს სამინისტროს აღნიშნული კომისიის სხდომა არ მოუწვევია. აუცილებელია კომისიამ დროულად დაიწყოს მუშაობა ზემოაღნიშნულ საკითხებზე, რათა კანონში შევიდეს ცვლილებები, რომლებიც მნიშვნელოვანია სახელმწიფოს მხრიდან დევნილთა ყველაზე მოწყვლად კატეგორიაზე დახმარების გაწევისათვის.

დევნილთა პრობლემების გრძელვადიანი გადაჭრის მიზნით, აუცილებელია საჭიროებებზე მორგებული მიდგომა. ეს უნდა მოხერხდეს იმ მწირი რესურსების გათვალისწინებით, რომელიც დღეს სახელმწიფოს გააჩნია დევნილთა შორის ყველაზე მოწყვლადი პირებისთვის პრიორიტეტულად დახმარების გასაწევად. სტატუსზე მორგებული მიდგომა, რომელიც დღეს სახელმწიფოს გააჩნია, ვერ უზრუნველყოფს ყველაზე მძიმე სოციალურ მდგომარეობაში მყოფი დევნილების პირობების გაუმჯობესებას. საჭიროებებზე მორგებულ მიდგომაზე გადასვლის პროცესი საკმაოდ ხანგრძლივი და რისკების შემცველი იქნება, ამიტომ აუცილებელია სახელმწიფომ დროულად დაიწყოს ამ საკითხზე მუშაობა და უზრუნველყოს ამ პროცესში, როგორც არასამთავრობო სექტორის, ასევე დევნილთა ჩართულობა.

2014 წელს საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტრომ შეიმუშავა 2015-2016 წლების სამოქმედო გეგმა. სამოქმედო გეგმის შემუშავების პროცესის საწყის ეტაპზე, არასამთავრობო ორგანიზაციები ჩართულები არ ყოფილან. არასამთავრობო ორგანიზაციები და სახალხო დამცველი გეგმის შემუშავებაში მხოლოდ 2014 წლის ბოლოს ჩაერთნენ. ჩვენს მიერ მიწოდებული კომენტარების ნაწილი სამინისტრომ გაითვალისწინა. აღსანიშნავია, რომ სამოქმედო გეგმის თანახმად, სამინისტრო უზრუნველყოფს სახალხო დამცველის წარმომადგენელთა სრულ წვდომას დევნილთა განსახლების პროცესის განმავლობაში, რაც მოიცავს ინფორმაციის გაცვლას, ერთობლივი მონიტორინგის მისიებს და სხვა ღონისძიებებს.

სამოქმედო გეგმა 3 ძირითად ნაწილად არის დაყოფილი: ა) დევნილთა საცხოვრებელი პირობების გაუმჯობესება, ალტერნატიული გრძელვადიანი განსახლების პროგრამებით უზრუნველყოფის გზით; ბ) დევნილთა სოციალურ-ეკონომიკური პირობების გაუმჯობესება; გ) დევნილთა ინფორმირებულობის გაზრდა. თითოეული ამოცანის

³ კანონი ძალაში 2014 წლის პირველ მარტს შევიდა, თუმცა პარლამენტმა 2013 წელს მიიღო.

მისაღწევად სამოქმედო გეგმაში სხვადასხვა ღონისძიებებია გაწერილი, რომელთა ნაწილი სიახლეა დევნილთა სფეროში და აქამდე არ განხორციელებულა.

მაგალითად სიახლეს წარმოადგენს გრძელვადიანი განსახლების მიზნით, სახელმწიფოს მიერ ერთჯერადი ფულადი დახმარების გაცემა იმ დევნილ ოჯახებზე, რომლებმაც 2015 წლის პირველ იანვრამდე იპოთეკური სესხით შეიძინეს საცხოვრებელი სახლი/ბინები და აღნიშნული საცხოვრებელი სახლი/ბინები არის მათი ერთადერთი ფაქტიური საცხოვრებელი.⁴

სამოქმედო გეგმა კვლავ არ ითვალისწინებს ე.წ. „კომპენსირებული“ იძულებით გადაადგილებული პირების პრობლემებს. აღნიშნულზე, საქართველოს სახალხო დამცველი 2013 წლის დევნილთა უფლებრივი მდგომარეობის შესახებ ანგარიშში საუბრობდა.⁵ სამინისტროს განმარტებით, დევნილი ოჯახი საცხოვრებელი ფართით ან ფულადი კომპენსაციით დაკმაყოფილდება მხოლოდ ერთჯერადად და არ აქვს უფლება მოითხოვოს სახელმწიფოსგან, ადგილობრივი თვითმმართველი ერთეულისგან ან სხვა პირისგან რაიმე სახის კომპენსაცია, გარდა საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.

მიუხედავად ასეთი პოზიციისა, 2014 წლის 30 ოქტომბერს საქართველოს მთავრობის №1940 განკარგულებით, საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს მთავრობის სარეზერვო ფონდიდან გამოეყო თანხა, 2011 წლის აგვისტოში თბილისში, ვაჟა ფშაველას გამზირზე, №25-ში მდებარე სასტუმრო „აფხაზეთის“ შენობიდან გამოსახლებული დევნილი ოჯახებისთვის საკომპენსაციო თანხის გადასაცემად. აღსანიშნავია, რომ სასტუმრო „აფხაზეთიდან“ გამოსახლებულ დევნილებს ერთხელ უკვე ჰქონდათ მიღებული ფულადი კომპენსაცია. ზემოაღნიშნული განკარგულებით მოხდა მათი ხელმეორედ კომპენსირება. შესაბამისად, გაუგებარია თუ რატომ არ უნდა გავრცელდეს იგივე პრაქტიკა აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში მცხოვრებ დევნილებზე, რომლებიც იძულებით გამოსახლეს 2006 წელს ყოფილი „კოლექტიური ცენტრებიდან“ და მცირე ფულადი კომპენსაცია მიიღეს. სახელმწიფოს ასეთი მიდგომა უთანასწორო მდგომარეობაში აყენებს დევნილთა სხვადასხვა ჯგუფებს.

2014 წელს ცვლილებები შევიდა საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა მინისტრის 2013 წლის 9 აგვისტოს №320 ბრძანებაში. აღნიშნული ცვლილებებით სულადობის მიხედვით დაწესდა შეზღუდვები იმ თანხის მაქსიმალურ ოდენობაზე, რომელიც გამოიყოფოდა დევნილთა კერძო საკუთრებაში არსებული საცხოვრებელი ფართის შესყიდვისთვის. ცვლილებების მიხედვით ნასყიდობის ოდენობის მაქსიმალური ღირებულება შემდეგნაირად განისაზღვრა:

⁴ საქართველოს მთავრობის, 2015 წლის 4 თებერვლის განკარგულება №127, „იძულებით გადაადგილებულ პირთა - დევნილთა მიმართ 2015-2016 წლებში სახელმწიფო სტრატეგიის განხორციელების სამოქმედო გეგმის დამტკიცების შესახებ“, პუნ. 2.1.7;

⁵ „დევნილთა და კონფლიქტით დაზარალებული მოსახლეობის ადამიანის უფლებათა მდგომარეობა საქართველოში“, საქართველოს სახალხო დამცველი, 2013 წელი, გვ. 34.

- ა) არაუმეტეს 17 000 ლარისა - ოჯახზე, რომელიც შედგება 1-2 წევრისაგან;
- ბ) არაუმეტეს 21 000 ლარისა - ოჯახზე, რომელიც შედგება 3-4 წევრისაგან;
- გ) არაუმეტეს 26 000 ლარისა - ოჯახზე, რომელიც შედგება 5-7 წევრისაგან;
- დ) არაუმეტეს 31 000 ლარისა - ოჯახზე, რომელიც შედგება 8 და მეტი წევრისაგან.⁶

ჩვენი აზრით, მსგავსი მიდგომა უფრო სამართლიანია და დევნილი ოჯახების საჭიროებებზე მეტად მორგებული, ვიდრე ცვლილებებამდე არსებული პრაქტიკა, როდესაც დევნილი ოჯახისთვის, მიუხედავად ოჯახის წევრების რაოდენობისა, არაუმეტეს 20 000 ლარისა გამოიყოფოდა. გარდა აღნიშნული ცვლილებებისა, №320 ბრძანებაში ასევე განხორციელდა სხვა ცვლილებები, რომლებსაც დევნილთა გრძელვადიანი განსახლების ნაწილში განვიხილავთ.

მიუხედავად იმისა, რომ №320 ბრძანება რამდენჯერმე შეიცვალა, ის კვლავ საჭიროებს დახვეწას და აუცილებელია ამ პროცესის გაგრძელება. მაგალითად, ბრძანების მე-9 მუხლი სამოქმედო გეგმის ბოლო ეტაპზე განიხილავს იმ დევნილი ოჯახების დახმარების შესაძლებლობებს, რომელთა ოჯახის წევრ(ებ)ი არიან უცხო ქვეყნის მოქალაქეები, რომელთაც კანონმდებლობით დადგენილი წესით მინიჭებული აქვთ საქართველოს მოქალაქეობა. ასეთი ჩანაწერი ასევე გვხვდება სამოქმედო გეგმაშიც.⁷ გაუგებარია რას ემსახურება მოქალაქეობის ნიშნით შეზღუდვა. ასეთ ოჯახებს აღარ ეძლევათ საშუალება მონაწილეობა მიიღონ გრძელვადიანი განსახლების პროცესში.

რაც შეეხება სხვა ახალ მიმართულებებს, აღსანიშნავია „დევნილთა საარსებო წყაროებით უზრუნველყოფის სააგენტოს“ შექმნა. სააგენტო 2013 წლის 31 მაისს შეიქმნა⁸, თუმცა მუშაობა 2014 წლის ოქტომბერში დაიწყო. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, 2014 წელს არასამთავრობო სექტორის სამინისტროსთან აქტიური თანამშრომლობით შემუშავდა „იძულებით გადაადგილებულ პირთა - დევნილთათვის საარსებო წყაროების ხელმისაწვდომობის მხარდაჭერის სტრატეგია“, რომელიც განსაზღვრავს დევნილთა საარსებო წყაროებით უზრუნველყოფის პრიორიტეტებს და მათი განხორციელების გზებს. აღნიშნული სტრატეგიისა და სააგენტოს შექმნის ძირითადი მიზანი გრძელვადიან ჭრილში დევნილთა სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებაა. გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტის 2014 წლის 19 აგვისტოს მეოთხე პერიოდული ანგარიშის დასკვნითი ნაწილის მიხედვით, სახელმწიფომ გარდა განსახლებისა, მუშაობა უნდა გააძლიეროს დევნილთა ახალი განსახლების ადგილებში მათთვის საარსებო წყაროების შექმნის კუთხითაც.⁹ სააგენტო დააფინანსებს დევნილების მიერ წარდგენილ სხვადასხვა სახის პროექტებს. საქართველოს სახალხო დამცველი 2015 წლის განმავლობაში დააკვირდება სააგენტოს მუშაობას და დაკვირვების შედეგებს მომავალი წლის ანგარიშში წარმოადგენს.

⁶ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა მინისტრის 2014 წლის 12 დეკემბრის ბრძანება №28886, მუხ. 1, პუნ. 2;

⁷ საქართველოს მთავრობის, 2015 წლის 4 თებერვლის განკარგულება №127, „იძულებით გადაადგილებულ პირთა - დევნილთა მიმართ 2015-2016 წლებში სახელმწიფო სტრატეგიის განხორციელების სამოქმედო გეგმის დამტკიცების შესახებ“, პუნ. 2.1.11;

⁸ საქართველოს პრეზიდენტის 2013 წლის 31 მაისის №367 ბრძანებულება.

⁹ ინფორმაცია ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე:

<<http://daccess-dds-nyu.org/doc/UN%2FDOC/GEN/G14/141/85/PDF/G1414185.pdf?OpenElement>> [ბოლოს ნანახია 2015 წლის 10 იანვარს]

დევნილთა გრძელვადიანი განსახლების პროცესი

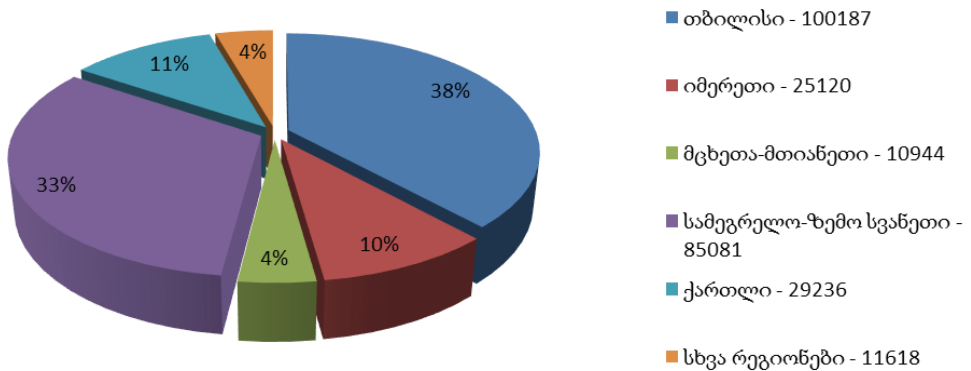
იძულებით გადაადგილებულ ყველა პირს აქვს თავშესაფრის უფლება.¹⁰ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ 2005 წლის 28 ივნისს მიღებული დოკუმენტის, ე.წ. „პინერიოს პრინციპების“ თანახმად:

„ყველა ლტოლვილს და იძულებით გადაადგილებულ პირს აქვს უფლება დაუბრუნდეს სახლი, მიწა ან/და საკუთრება, რომელიც მათ სავალდებულო წესით ან უკანონოდ ჩამოერთვათ, ან მიიღოს იმ სახლის, მიწის ან/და საკუთრების სანაცვლო კომპენსაცია, რომელთა მისთვის დაბრუნდება შეუძლებელია...“¹¹

იძულებით გადაადგილებული პირების განსახლების ვალდებულება უპირველესად აქვს სახელმწიფოს.¹² ზემოაღნიშნულ პრინციპებს არ გააჩნია კონვენციური ხასიათი და სახელმწიფოებისთვის სამართლებრივ ვალდებულებას არ წარმოადგენს. თუმცა, აღნიშნული პრინციპები დაფუძნებულია საერთაშორისო, რეგიონული და ეროვნული სამართლის წყაროებზე. პრინციპები შექმნილია გაეროს ექსპერტების მიერ და უნდა გაითვალისწინონ გაეროს წევრმა ორგანიზაციებმა.¹³

ზემოაღნიშნულ საერთაშორისო პრინციპებს ითვალისწინებს საქართველოს კანონმდებლობაც. ყველა დევნილს აქვს უფლება ისარგებლოს სათანადო საცხოვრებლით საქართველოს ტერიტორიის ფარგლებში, ხოლო სახელმწიფოს აქვს ვალდებულება ყოველი დევნილი უზრუნველყოს ასეთი საცხოვრებელით.¹⁴ მიუხედავად იმისა, რომ კანონმდებლობა დევნილთა სათანადო საცხოვრებლის უზრუნველყოფის მხრივ მეტწილად

დევნილთა რაოდენობა

¹⁰ გაეროს 1998 წლის სახელმძღვანელო პრინციპები იძულებით გადაადგილებაზე, მუხ. 18;

¹¹ გაეროს პრინციპები საცხოვრებლისა და საკუთრების რესტიტუციაზე ლტოლვილი და დევნილი პირებისთვის, მუხ. 1.1;

¹² „საცხოვრებლისა და საკუთრების რესტიტუცია ლტოლვილთა და იძულებით გადაადგილებულ პირთათვის - პინერიოს პრინციპების იმპლემენტაცია“, 2007 წ.;

¹³ იქვე;

¹⁴ „საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა - დევნილთა შესახებ საქართველოს კანონი“ მუხლები 12 და 14.

გამართულია, დღემდე დევნილთა უდიდეს ნაწილს სახელმწიფოსგან საცხოვრებელი ფართი არ მიუღია.

2014 წლის პირველ ივნისს დასრულდა დევნილთა ხელახალი რეგისტრაცია, რომელიც 2013 წლის 27 დეკემბერს დაიწყო. დღეს საქართველოში რეგისტრირებულია 262 186 დევნილი.¹⁵

დევნილთა საერთო რაოდენობიდან ე.წ. „კერძო სექტორში“ 140 584 დევნილი ცხოვრობს, ხოლო ყოფილი კომპაქტური განსახლების ობიექტებში 121 602 დევნილია რეგისტრირებული.

დევნილთა უმთავრეს პრობლემად დღემდე გრძელვადიანი განსახლება რჩება. 90 000-ზე მეტი ოჯახიდან, 2014 წლის ბოლოსთვის გრძელვადიანი საცხოვრებელი უზრუნველყოფილია 33 349 დევნილი ოჯახი, ხოლო 60 000-ზე მეტი ოჯახი კვლავ საჭიროებს თავშესაფრით უზრუნველყოფას.¹⁶

დღეს დევნილთა გრძელვადიანი განსახლების 3 ძირითადი პროგრამა არსებობს:

- რეაბილიტირებულ და ახალაშენებულ შენობებში დევნილთა განსახლება;
- დევნილი ოჯახებისთვის ინდივიდუალური სახლებისა და ბინების შეძენა;
- კერძო საკუთრებაში არსებული დევნილთა ჩასახლებების ობიექტების გამოსყიდვა და დევნილებისთვის გადაცემა.

დევნილთა გრძელვადიანი განსახლება ახალაშენებულ და რეაბილიტირებულ შენობებში საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა მინისტრის 2013 წლის 9 აგვისტოს №320 ბრძანებით რეგულირდება. აღნიშნული ბრძანებით დამტკიცებული „დევნილთა გრძელვადიანი საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფის წესით“ დაწესებულია კრიტერიუმები, რომელთა საფუძველზე დევნილ ოჯახს განაცხადის შევსების შემდეგ კომისია ანიჭებს ქულებს. ქულების რაოდენობის მიხედვით განისაზღვრება, თუ რომელი დევნილი ოჯახები მიიღებენ საცხოვრებელ ფართს პრიორიტეტულად. კომისიის კომპეტენციაში შედის, „საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა - დევნილთა მიმართ 2012-2014 წლებში სახელმწიფო სტრატეგიის განხორციელების სამოქმედო გეგმის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2012 წლის 13 ივნისის №1162 განკარგულებისა და წესის შესაბამისად, დევნილთა გრძელვადიანი საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფის პროცესის ორგანიზება და დევნილთა საცხოვრებელი ფართის მიღების თაობაზე განაცხადების განხილვა, სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული, როგორც დევნილთა კომპაქტურად განსახლების ობიექტებში, ისე სახელმწიფოს მიერ შესყიდულ, რეაბილიტირებულ ან/და აშენებულ შენობებში დევნილთა გრძელვადიანი საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფა.

¹⁵ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს 2014 წლის 2 დეკემბრის №05/01-14/33815 წერილი;

¹⁶ იქვე.

სამინისტრომ, №320 ბრძანების ფარგლებში, შევსებული აპლიკაციებისა და მინიჭებული ქულების გათვალისწინებით, დევნილ ოჯახებს საქართველოს მასშტაბით რამდენიმე ობიექტში გადასცა საცხოვრებელი ფართები. საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატმა და მასთან არსებულმა პროექტმა, მონიტორინგი ჩაატარა კრიტერიუმების შესაბამისად განაწილებულ ობიექტებზე. მონიტორინგის შედეგად დადგინდა, რომ საცხოვრებელი ფართები დევნილი ოჯახების წევრთა რიცხოვნების გათვალისწინებით დადგენილ საცხოვრებელი ფართის საორიენტაციო სტანდარტებს შეესაბამება. ეს ობიექტებია: **თემქის მე-3 მ/რ-ში მდებარე ყოფილი №142 სკოლის შენობა; ჯიქიას ქ. №5-ში მდებარე ყოფილი საწარმოს შენობა, რუსთავეში დავით გარეჯის ქ.№4ა-ში მდებარე ყოფილი საბავშვო ბაღის შენობა, რუსთავეში ფალიაშვილის ქ. №24-ში მდებარე ობიექტი, რუსთაველის ქ. №16-ში მდებარე ობიექტი, თეთრიწყაროს რაიონში მდებარე ყოფილი საავადმყოფოს შენობა 121 ბინა; მარნეულში ყოფილი საბავშვო ბაღის შენობა, თბილისში, ლოღობერიძის ქუჩაზე მდებარე ყოფილი სკოლის შენობა; თბილისში ყოფილი №78 სკოლის შენობა.**

მაგრამ მიუხედავად სტანდარტებთან შესაბამისობისა, გარკვეული პრობლემები მაინც არსებობს ზემოაღნიშნულ შენობებში. კერძოდ, შენობების დიდი ნაწილი გაზიფიცირებული არ არის. თეთრიწყაროს ობიექტში დევნილებს წყალი მიეწოდებათ გრაფიკით და უკმაყოფილოები არიან სარეაბილიტაციო სამუშაოებით.

დადებით შეფასებას იმსახურებს ის ფაქტი, რომ №320-ე ბრძანების მიხედვით დევნილთა განსახლების პროცესში პრიორიტეტი ენიჭებათ იმ დევნილ ოჯახებს, რომლებიც ცხოვრობდნენ ნგრევად და სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის მომეტებული საფრთხის შემცველ მართლზომიერ მფლობელობაში გადაცემულ საცხოვრებელ ფართებში. აღნიშნული უნდა დასტურდებოდეს „ლევან სამხარაულის სახელობის სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროს“ დასკვნით (მაგ.: ჯიქიას №5-ში განსახლდნენ დევნილები, რომლებიც ჭავჭავაძის №49ა-ში მდებარე „ნგრევად ობიექტში“ ცხოვრობდნენ). 2014 წელს სამინისტრომ კომპაქტური ობიექტის მდგრადობასთან დაკავშირებით „ლევან სამხარაულის სახელობის სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროდან“ ინფორმაცია 34 ობიექტზე მოითხოვა.¹⁷ აღნიშნული ობიექტების ნაწილი, ექსპერტიზის ბიუროს დასკვნის მიხედვით ავარიულია, შესაბამისად იქიდან დევნილები უმოკლეს ვადებში უნდა გამოიყვანონ. სახალხო დამცველი 2015 წელს დააკვირდება ავარიული შენობებიდან დევნილების გამოყვანის პროცესს და დაკვირვების შედეგებს 2015 წლის ანგარიშში ასახავს.

დევნილების გრძელვადიანი საცხოვრებელი ფართებით დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით ერთ-ერთ წინ გადადგმულ ნაბიჯად შეიძლება ჩაითვალოს, 2014 წლის მარტში ზუგდიდში ბ. ბერანძის №100-ში მდებარე **სააფთიაქო სამმართველოს** შენობის რეაბილიტაცია და დევნილებისათვის გადაცემა. ზუგდიდში საცხოვრებელი ფართით დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით სამინისტროში შესული განცხადებებიდან, შეირჩა 74 დევნილი ოჯახი.

ასევე აღსანიშნავია ორგანიზაცია USAID-ის ფინანსური მხარდაჭერით განხორციელებული სარეაბილიტაციო სამუშაოები **ქუთაისის** კოლექტიურ ცენტრებში, რის შედეგადაც მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა დევნილთა საცხოვრებელი პირობები.

¹⁷ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს 2014 წლის 29 დეკემბრის №05/02-12/38169 წერილი.

USAID -ის პროექტის ფარგლებში რეაბილიტირებული ყოფილი „ჩვილ ბავშვთა სახლი“, ქუთაისი

2014 წელს ყველაზე მასშტაბურად განსახლების პროცესი **ფოთში** წარიმართა. საქართველოს სახალხო დამცველის წარმომადგენლები აკვირდებოდნენ როგორც კომისიის მიერ ქულების დათვლის, ასევე ბინების განაწილების პროცესს. მონიტორინგის შედეგად გამოვლინდა გარკვეული ხარვეზები. კერძოდ, საცხოვრებელი ფართების განაწილებას წინ უძღოდა საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტროს მიერ შექმნილი სპეციალური კომისიის სხდომა, რომელმაც განიხილა ფოთის ახალ რაიონში დევნილებისათვის აშენებული საცხოვრებელი ფართის მიღებისა და დევნილების მიერ შევსებულ სააპლიკაციო ფორმაში აღწერილი ინფორმაციის დეტალური განხილვისა და გადამოწმების საკითხი. კომისიამ ამ საკითხზე მუშაობას დაახლოებით ერთი კვირა მოანდომა და ამ ხნის განმავლობაში დევნილების შევსებული 440 აპლიკაციის ფორმა განიხილა. კომისიამ ასევე განიხილა ფოთში ჭავჭავაძის ქუჩის №30-ში მდებარე სასწავლო ცენტრის №3 კორპუსში მცხოვრები დევნილების განაცხადები საცხოვრებელი ფართის მიღების თაობაზე. ამ შენობას ლევან სამხარაულის სახელობის ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროს დასკვნის თანახმად ნგრევადი ობიექტის სტატუსი მიენიჭა. კომისიის მუშაობისას სულ განიხილეს დაახლოებით 550 დევნილი ოჯახის აპლიკაცია, საიდანაც 262 დევნილი ოჯახი დაკმაყოფილდა საცხოვრებელი ფართით.

2014 წლის 7 აგვისტოს საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტრომ ფოთში №2 საჯაროს სკოლის სპორტულ დარბაზში დევნილებისთვის საცხოვრებელი ფართის გასანაწილებლად კენჭისყრა ჩაატარა. დევნილთა საკითხების შემსწავლელი კომისია

კენჭისყრაში მონაწილეობის მისაღებად ერთი დღით ადრე დაუკავშირდა ყველა დევნილ ოჯახს, რომლის შესახებაც კომისიამ მათი საკითხის განხილვის შემდეგ დადებითი გადაწყვეტილება მიიღო. კომისიის მიერ წარმოდგენილი სიის მიხედვით სულ კენჭისყრაში მონაწილეობა უნდა მიეღო 231 დევნილ ოჯახს.

უნდა აღინიშნოს, რომ კენჭისყრის პროცესი საერთო ჯამში ტოვებდა არაორგანიზებულობის შთაბეჭდილებას. მიუხედავად იმისა, რომ წინასწარ იყო განსაზღვრული, ვის უნდა მიეღო კენჭისყრაში მონაწილეობა, დარბაზში მოვიდნენ ის დევნილი ოჯახებიც, რომელთა შესახებაც კომისიას უარყოფითი გადაწყვეტილება ჰქონდა მიღებული. ისინი ცდილობდნენ ადგილზე მიეღოთ პასუხი, თუ რატომ არ მოხვდნენ შერჩეულ დევნილთა სიაში, რამაც ხმაური და ქაოსური სიტუაცია გამოიწვია.

კენჭისყრა დაიწყო დღის 12 საათზე და გაგრძელდა ღამის 12 საათამდე. ადგილზე გამოცხადებულ დევნილებს სიის მიხედვით იძახებდნენ კენჭისყრის ყუთთან. კენჭისყრაში მონაწილეობის შემდეგ დევნილი წარდგენილი საბუთების შესაბამისად გადიოდა რეგისტრაციას. დაყოვნების საფუძველს ქმნიდა ის გარემოება, რომ დევნილებისთვის არ იყო ცნობილი, რომ ხელშეკრულებაზე ხელმოსაწერად ადგილზე უნდა გამოცხადებულიყო ოჯახის ყველა სრულწლოვანი წევრი.

დევნილთა უკმაყოფილება გამოიწვია და დაპირისპირებისა და ჩხუბის საფუძველი გახდა სამინისტროს მიერ შეთავაზებული ფართების ოდენობა. 5-6 სულიან ოჯახებს სამოთახიანი ფართების არარსებობის მიზეზით ოროთახიანი ბინები შესთავაზეს. თუმცა, უკმაყოფილების მიუხედავად, იმის შიშით, რომ მომავალში შეიძლება ფართები აღარ დარჩენილიყო, დევნილთა უმრავლესობა მაინც დათანხმდა სამინისტროს შეთავაზებას და ხელი მოაწერა ხელშეკრულებას. იყო შემთხვევები, როდესაც კომისიის სხდომაზე შეთავაზებული 5 სულიან ოჯახზე 2+1 ოთახის ნაცვლად, საცხოვრებელი ფართების განაწილების დღეს მხოლოდ 2 ოთახიანი საცხოვრებელი ფართით დაკმაყოფილდნენ. ფართების განაწილებისას ასევე არ გაუთვალისწინებიათ სრულწლოვანი განსხვავებული სქესი, გარკვეულ შემთხვევებში კი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები. იყო 3 სულიან ოჯახზე ერთი ოროთახიანის და ერთი ერთოთახიანი ფართის გაცემის შემთხვევა, თუმცა ხელშეკრულების გაფორმებისას კომისიის წევრმა ეს შეამჩნია და საკითხი დამატებითი განხილვისთვის გადადო. იყო შემთხვევები, როცა 5-6 სულიან ოჯახებს სთავაზობდნენ ორ ოროთახიან ან 2+1 ოთახიან ფართებს. ჩვენთვის უცნობი იყო სხვა მსგავსი ოჯახებიდან დიფერენციაციის ამგვარი პრინციპი.

პროცესს აბრკოლებდა იმ ოჯახების მიერ ხელშეკრულების გაფორმებაც, ვისაც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები ყავდათ. ისინი არ ფლობდნენ ინფორმაციას, რომ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების ნაცვლად ხელმოწერისთვის ესაჭიროებოდათ ნოტარიულად დამოწმებული მინდობილობის წარდგენა. პრობლემას ქმნიდა ის გარემოებაც, რომ დევნილები სხვადასხვა რეგიონებიდან იყვნენ ჩამოსულები და უკან დაბრუნების, ან იმ დღესვე საბუთების მოგვარების შესაძლებლობა დაუყოვნებლივ არ ეძლეოდათ.

სასურველი იყო კენჭისყრის პროცესი უფრო ორგანიზებულად დაეგეგმათ დევნილები უკეთესად უნდა ყოფილიყვნენ ინფორმირებულნი, თუ რა სახის დოკუმენტაციით უნდა გამოცხადებულიყვნენ კენჭისყრაზე. ეს თავიდან ააცილებდათ ზედმეტ გაუგებრობებს და

პროცესიც შეუფერხებლად წარიმართებოდა.

2014 წელს დასრულდა ზუგდიდში დევნილთა საცხოვრებელი კორპუსების მშენებლობაც. ამავე წლის 15 მაისს დაიწყო განაცხადების შევსების პროცესი, რომელიც ასევე ცუდად იყო ორგანიზებული. დევნილებს ცოცხალ რიგში დამეგობის თენება მოუწიათ, რისი ერთ-ერთი მიზეზი მათი არაინფორმირებულება იყო. ნაწილს მიაჩნდა, რომ თანაბარი ქულების შემთხვევაში უპირატესობა იმ ოჯახს მიენიჭებოდა, რომელმაც უფრო ადრე შეავსო განაცხადი. აღნიშნულ კორპუსებში ბინების განაწილების პროცესი საანგარიშო პერიოდში არ დაწყებულა.

როდესაც დევნილთა გრძელვადიან განსახლებაზე ვსაუბრობთ, აუცილებელია ყურადღება გავამახვილოთ უხარისხო რეაბილიტაციის პრობლემაზე. მონიტორინგის პროცესში უხარისხოდ რეაბილიტირებული ობიექტების პრობლემა გამოიკვეთა საქართველოს თითქმის ყველა რეგიონში. შენობები, რომელთაც რეაბილიტაცია 3-4 წლის წინ ჩაუტარდა, უკვე მძიმე მდგომარეობაშია. ასეთებია აბაშაში მდებარე „აბანოს“ და მარტვილში - ყოფილი სკოლის შენობები. ამ შენობებს რეაბილიტაცია რამდენიმე წლის წინ ჩაუტარდა, მაგრამ საკანალიზაციო სისტემები უკვე დაზიანებულია. დაზიანებულია შენობების სახურავებიც, რის გამოც საცხოვრებელ ფართებში ჩადის წვიმის წყალი. უხარისხოდ რეაბილიტაციის პრობლემებია ქუთაისში, ყოფილი „44-ე სკოლა-პანსიონის“ შენობაშიც.

უხარისხო რეაბილიტაციაა აჭარის რეგიონში მცხოვრები დევნილების ერთ-ერთი უმთავრესი პრობლემა. თამარის დასახლებაში 2014 წელს ჯერ კიდევ არ ყოფილა დასრულებული სარემონტო სამუშაოები. საყოფაცხოვრებო პირობების პრობლემებია ბათუმში ყოფილი ნარკოლოგიურისა და დაბა ჩაქვში მდებარე ყოფილი ქართული სკოლის შენობებშიც.

უხარისხო რეაბილიტაციის პრობლემა 2014 წელსაც აქტუალური იყო. გორში ყოფილი საავადმყოფოს შენობა რეაბილიტაციის პროცესში ჩამოინგრა. შესაბამისად, სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს საცხოვრებელი ფართების რეაბილიტაციის პროცესში კონტრაქტორი კომპანიების მიერ სამშენებლო სტანდარტების დაცვა.

მისასალმებელია, რომ საქართველოს მასშტაბით გრძელდება დევნილთათვის ახალი საცხოვრებელი კორპუსების მშენებლობა. საქართველოს სახალხო დამცველის ინფორმაციით, 2015 წელს დევნილთა გრძელვადიანი განსახლება იგეგმება ქვემო ქართლში, იმერეთში, სამცხე-ჯავახეთში, შიდა ქართლში, სამეგრელოსა და თბილისში. დევნილთა განსახლება იგეგმება შემდეგ ობიექტებში: **ვაზიანის სამხედრო დასახლება** - 224 ბინა; **ქუთაისი**, ნიკეას ქუჩა №21, ავტომშენებლის ქუჩა, შერვაშიძის ქუჩა №53 - 321 ბინა; **ახალციხე**, რუსთაველის ქუჩა №113 - 66 ბინა; **ფოთი**, ფიროსმანის ქუჩა - 9 ბინა; **გორი** - 62 ბინა; **ხაშური**, რუსთაველის ქუჩა №38 - 111 ბინა და **თბილისი** - ვარკეთილი და ბაღდათის ქუჩა - 378 ბინა.¹⁸ საქართველოს სახალხო დამცველი გასული წლის მსგავსად დააკვირდება აღნიშნულ ობიექტებში განსახლების პროცესს .

¹⁸ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს 2014 წლის 3 დეკემბრის, № 05/01-14/33862 წერილი

2014 წელს ადგილი ჰქონდა რამდენიმე შენობიდან დევნილთა გამოსახლების ფაქტს. სახალხო დამცველის აპარატი აქტიურად იყო ჩართული გამოსახლების პროცესის მონიტორინგში.

2010-2012 წლის საპარლამენტო ანგარიშებში საქართველოს სახალხო დამცველი დეტალურად განიხილავდა თბილისის მასშტაბით განხორციელებულ იძულებით გადაადგილებულ პირთა გამოსახლება/განსახლების პროცესს. სახალხო დამცველი აქტიურად იყო ჩართული ამ პროცესებში. არაერთი განცხადება გაკეთდა პროცესის არასწორ დაგეგმვასა და განხორციელებაზე, განსაკუთრებით კი პროცედურულ დარღვევებზე დევნილთა სხვადასხვა ობიექტებიდან გამოსახლებისას.¹⁹

საქართველოს სახალხო დამცველის 2012 წლის საპარლამენტო ანგარიშში დეტალურად აისახა ის 53 ობიექტი, რომელიც 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნების შემდეგ თვითნებურად დაიკავეს დევნილებმა. საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი აქტიურად იყო ჩართული სხვადასხვა შენობებში თვითნებურად შესულ დევნილთა რაოდენობის დადგენასა და დეტალური ინფორმაციის მოძიებაში.

მონიტორინგის²⁰ შედეგად გამოიკვეთა, რომ ობიექტების უმეტესობა, საიდანაც გამოასახლეს დევნილები, არ წარმოადგენდა დევნილთა ყოფილ კომპაქტურად განსახლების ობიექტს.

მონიტორინგის შედეგად დადგინდა, რომ ობიექტებში დევნილებთან ერთად სოციალურად დაუცველი ოჯახების გარკვეული კატეგორიაც ცხოვრობდა. დევნილთა უმრავლესობის განცხადებით, შენობების დაკავების მთავარი მიზეზი საცხოვრებელთან დაკავშირებული პრობლემები და მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა იყო. მონიტორინგის პროცესში ასევე შევხვდით დევნილ ოჯახებს, რომელთაც ადგილზე შესაბამისი სამედიცინო მომსახურების მიღების შეუძლებლობის გამო დატოვეს რეგიონებში არსებული ყოფილი კოლექტიური ცენტრები და თბილისში დაიკავეს შენობები.

რაც შეეხება შენობებში მცხოვრებ სოციალურად დაუცველ ოჯახებს, საქართველოს სახალხო დამცველი თავის ყოველწლიურ ანგარიშებში დეტალურად განიხილავს სათანადო საცხოვრებლის უფლებასთან დაკავშირებულ პრობლემებს და შუამდგომლობებით მიმართავს შესაბამის ადგილობრივ თვითმმართველობის ორგანოებს თავშესაფრის არმქონე პირების საცხოვრებლით დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით. სამწუხაროდ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები მიუთითებენ შესაბამის ადმინისტრაციულ ერთეულში საბინაო ფონდის არარსებობაზე, რის გამოც შეუძლებელია

¹⁹ სახალხო დამცველის 2011 წლის 21 იანვრის განცხადება, ხელმისაწვდომია ვებ-გვერდზე:

< <http://www.ombudsman.ge/ge/News/1458-saxalxo-damcvelis-ga№cxadeba.page> > [ბოლოს ნანახია 2015 წლის 10 იანვარს];

²⁰ მონიტორინგი განხორციელდა შემდეგ ობიექტებზე: თბილისი, გურამიშვილის №17 - ყოფილი კვების მრეწველობის ინსტიტუტი, აღმაშენებლის გამზირი №60 - ყოფილი მიხაილოვის საავადმყოფო, რიჩარდ ჰოლბრუკის ქ.№8-ში მდებარე ყოფილი „სამხედრო ჰოსპიტალი“;

ბენეფიციარების დაკმაყოფილება საცხოვრებლით.²¹

2014 წელს დევნილები გამოსახლეს თბილისში **მარჯანიშვილის გამზირის №60-ში** მდებარე ყოფილი „მიხაილოვის საავადმყოფოდან“. აღნიშნული ობიექტი არ წარმოადგენდა დევნილთა ყოფილ კომპაქტურად განსახლების ობიექტს. შენობაში სულ 16 ოჯახი ცხოვრობდა, აქედან 12 დევნილი და 4 სოციალურად დაუცველი ოჯახი.

დევნილთა განმარტებით, საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტრომ მათ წერილობითი შეთანხმება დაუდო, რომლითაც იღებდა მათი ქირით უზრუნველყოფის ვალდებულებას, ვიდრე მუდმივი საცხოვრებელი ფართით არ დააკმაყოფილებდა.

2014 წლის აგვისტოში, იძულებით გადაადგილებული პირები - დევნილები გამოსახლეს თბილისში, **გურამიშვილის ქუჩის №17-ში** მდებარე შენობიდან. მონიტორინგის შედეგად დადგინდა, რომ ეს შენობა დევნილთა ყოფილ კომპაქტურად განსახლების ობიექტს წარმოადგენდა. შენობაში ცხოვრობდნენ სხვადასხვა კატეგორიის დევნილები, მათ შორის როგორც ამავე შენობაში კომპაქტურად დამისამართებული, ისე თვითნებურად შესული დევნილთა ოჯახები. სამინისტრომ დევნილთა ამ ჯგუფების მიმართ ალტერნატიულ საცხოვრებელ ფართთან დაკავშირებით სხვადასხვა ვალდებულებები იკისრა.

აღნიშნული ობიექტიდან დევნილთა გამოსახლებასთან დაკავშირებით, სახალხო დამცველის აპარატმა წერილით²² მიმართა საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს და გამოითხოვა შემდეგი ინფორმაცია:

- რამდენი დევნილი გამოსახლდა ზემოაღნიშნული შენობიდან;
- გამოსახლებული დევნილებიდან რამდენი იყო დამისამართებული თბილისში, გურამიშვილის ქუჩის №17-ში და რამდენი ცხოვრობდა თვითნებურად;
- შეეთავაზათ თუ არა ზემოაღნიშნული უძრავი ქონებიდან გამოსახლებულ პირებს ალტერნატიული საცხოვრებელი ფართები;

სამინისტროს წერილით²³ გვეცნობა, რომ გურამიშვილის ქუჩის №17-ში რეგისტრირებული იყო მხოლოდ 9 დევნილი ოჯახი და დანარჩენი 40 ოჯახი თვითნებურად იკავებდა საცხოვრებელ ფართს.

ამავე წერილით გვეცნობა, რომ შენობაში რეგისტრირებულ 9 ოჯახს საცხოვრებელი ფართით დაკმაყოფილებამდე სამინისტრო ბინის ქირის საკომპენსაციო თანხით უზრუნველყოფდა. აღნიშნული ოჯახები საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა მინისტრის 2013

²¹ იხ. საქართველოს სახალხო დამცველის 2014 წლის საპარლამენტო ანგარიშის თავი - სათანადო საცხოვრისის უფლება.

²² საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატის 2014 წლის 24 ნოემბრის წერილის №04-9/13706;

²³ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს 2014 წლის 1 დეკემბრის წერილი №05/02-12/33649.

წლის 9 აგვისტოს №320 ბრძანების საფუძველზე, სულადობის მიხედვით პირდაპირი წესით დაკმაყოფილებიან საცხოვრებელი ფართებით რეაბილიტირებულ ან ახალაშენებულ ობიექტზე, რაზეც გაფორმდა შესაბამისი შეთანხმება.

უნდა აღინიშნოს, რომ საბოლოო ჯამში პროცესმა მშვიდ გარემოში ჩაიარა. გამოსახლება ერთი კვირის განმავლობაში მიმდინარეობდა, დევნილები ნებაყოფლობით ტოვებდნენ შენობას. თუმცა, გამოსახლების პროცესში რამდენიმე პრობლემა მაინც გამოიკვეთა, კერძოდ:

- გამოსახლების გონივრული ვადები - დევნილებმა გამოსახლების შესახებ გაფრთხილება 2014 წლის 28 აგვისტოს მიიღეს. პროცესი 29 აგვისტოს დაიწყო. შესაბამისად გაუჭირდათ საცხოვრებელი ფართების მოძიება და შემდეგ დაქირავება.
- დევნილთა განმარტებით, ბინის დასაქირავებლად თანხა ზოგიერთ მათგანს გამოსახლების დღეს, ხოლო ზოგიერთს მეორე დღეს ჩაერიცხათ, ბინის მეპატრონეები კი მათგან წინასწარ ითხოვდნენ სამი თვის ქირის გადახდას.

მნიშვნელოვანია, რომ მომავალში დევნილთა გამოსახლების პროცესში სამინისტრომ გაითვალისწინოს აღნიშნული პრობლემები.

ყოფილი მიხაილოვისა და ისნის ჰოსპიტლის შენობიდან გამოსახლება

2014 წელს საზოგადოების განსაკუთრებული ინტერესი გამოიწვია თბილისში რიჩარდ ჰოლბრუკის ქ. №8-ში მდებარე ყოფილი „სამხედრო ჰოსპიტალის“ შენობიდან დევნილთა და სოციალურად დაუცველ პირთა გამოსახლების პროცესმა.

დევნილთა გამოსახლება 2014 წლის 8 დეკემბერს დაიწყო და 2 კვირაზე მეტხანს გასტანა. სახალხო დამცველის აპარატი აქტიურად აკვირდებოდა დევნილი და სოციალურად დაუცველი ოჯახების მიერ ყოფილი ისნის სამხედრო ჰოსპიტლის შენობის დატოვების პროცესს.

საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატმა წერილით²⁴ მიმართა საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს და ზემოაღნიშნული ობიექტიდან დევნილთა გამოსახლების შესახებ დეტალური ინფორმაცია გამოითხოვა.

საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს წერილით²⁵ გვეცნობა, რომ ყოფილი ისნის სამხედრო ჰოსპიტალში თვითნებურად 134 დევნილ ოჯახს ჰქონდა ფართი დაკავებული. რაც შეეხება ალტერნატიული საცხოვრებელი ფართით დაკმაყოფილებას, ამავე წერილით

²⁴ საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატის 2014 წლის 24 დეკემბრის წერილი №04-09/14572.

²⁵ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს 2014 წლის 29 დეკემბრის წერილი №05/02-12/38062;

გვეცნობა, რომ შენობიდან გამოსახლებულ დევნილებს ბინის დაქირავების მიზნით გაეწიათ ფინანსური დახმარება.

ჩატარებული მონიტორინგის შედეგად დადგინდა, რომ შენობაში სხვადასხვა კატეგორიის დევნილები ცხოვრობდნენ, კერძოდ:

- დევნილები, რომლებიც 2011 წელს გამოსახლეს ყოფილი სამხედრო ჰოსპიტლის შენობიდან, თუმცა, 2012 წელს კვლავ დაუბრუნდნენ თავიანთ დროებით თავშესაფარს სხვა ალტერნატიული საცხოვრებელი ფართის არარსებობის გამო;
- ე.წ. კერძო სექტორის დევნილები;
- უკვე კომპენსირებული დევნილები, რომელთაც მიღებული თანხით არ შეუძენიათ გრძელვადიანი საცხოვრებელი;
- დევნილები, რომლებსაც ამა თუ იმ ობიექტში დაკანონებული აქვთ ფართი, მაგრამ მისი სიმცირის გამო უწევდათ ამ შენობაში ცხოვრება;
- დევნილები, რომლებიც დამისამართებული არიან კომპაქტურად, თუმცა რეალურად არ ფლობენ ფართს და არც არასოდეს უცხოვრიათ ამა თუ იმ ობიექტში.

შენობაში მცხოვრები დევნილების უმრავლესობის მოთხოვნას, მათ მიერ დაკავებული საცხოვრებელი ფართის რეაბილიტაცია და შემდგომ მათ საკუთრებაში გადაცემა წარმოადგენდა.

რაც შეეხება სოციალურად დაუცველ ოჯახებს, მათი განმარტებით, თავშესაფრით დაკმაყოფილების მოთხოვნით არაერთხელ მიმართეს როგორც თბილისის მერიას, ისე რაიონულ გამგეობას, თუმცა საბინაო ფონდების არარსებობის გამო მათი მოთხოვნა ვერ დაკმაყოფილდა.

ყოფილი ისნის სამხედრო ჰოსპიტლის შენობიდან გამოსახლების თაობაზე, საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატმა განცხადებაც²⁶ გაავრცელა, რომლითაც მოუწოდა თბილისის მერიასა და თბილისის ისნის რაიონის გამგეობას, კოორდინირებულად შეესწავლათ ზემოაღნიშნულ შენობაში მცხოვრები სოციალურად დაუცველი ოჯახების უსახლკარობის ფაქტი და მათ დასახმარებლად შესაბამისი ღონისძიებები გაეტარებინათ.

შეიძლება ითქვას, რომ 2014 წლის გამოსახლების პროცესები ბევრად უფრო მშვიდ გარემოში წარიმართა, ვიდრე ის იძულებითი გამოსახლებები, რომლებზეც საუბარია სახალხო დამცველის წინა წლების ანგარიშებში. გამოსახლების პროცესს ზოგიერთ შემთხვევაში ჰქონდა ხარვეზები, მაგრამ მათი ნაწილი ადგილზევე აღმოიფხვრებოდა. მნიშვნელოვნად არ დამაბულა ვითარება დევნილებსა და სამინისტროს თანამშრომლებს შორის და რაც მთავარია, ყველა დევნილმა ოჯახმა, მათ შორის მათ, რომლებიც არამართლზომიერად იკავებდნენ ფართს, მიიღეს სამი თვის ბინის ქირის დასაფარად საჭირო თანხა.

²⁶ სახალხო დამცველის განცხადება ისნის ჰოსპიტლიდან გამოსახლებასთან დაკავშირებით <http://www.ombudsman.ge/ge/News/gaNews/cxadeba-tbilisshi-yofili-isnis-samxedro-hospitlis-sheNobis-gamotavisuflebastaNdakavshirebit.page>

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, იძულებით გადაადგილებულ პირთა - დევნილთა მიმართ სახელმწიფო სტრატეგიის განხორციელების სამოქმედო გეგმის შესაბამისად, გრძელვადიანი განსახლების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ფორმას ყოფილ კომპაქტურად განსახლების ობიექტებში დევნილთა სარგებლობაში არსებული საცხოვრებელი ფართების მათთვის საკუთრებაში გადაცემა წარმოადგენს.

ზემოაღნიშნული პროცესი 2009 წელს დაიწყო (საქართველოს პრეზიდენტის №62 განკარგულების საფუძველზე) და გულისხმობს სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული ყოფილი კოლექტიური ცენტრების დევნილი ოჯახებისათვის საკუთრებაში გადაცემას. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ პრივატიზაციის პროცესი ნებაყოფლობითა და ამავე განსახლების ობიექტში მცხოვრები დევნილის თანხმობის შემთხვევაში სახელმწიფო საკუთრებაში გადასცემს მას კუთვნილ ფართს. პრივატიზაციის პროცესში, საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს გარდა, არაერთი სტრუქტურაა ჩართული.²⁷

საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროდან გამოთხოვილი ინფორმაციის თანახმად,²⁸ 2014 წელს კერძო საკუთრებაში გადაიცა სულ 1698 დევნილი ოჯახის მიერ დაკავებული საცხოვრებელი ფართი.²⁹ (თბილისი - 493 ოჯახი; შიდა ქართლი - 282; ქვემო ქართლი - 202; იმერეთი - 309; აჭარა - 183; სამეგრელო - 229.) 2013 წელთან შედარებით, 2014 წელს კერძო საკუთრებაში გადაცემული ფართების რაოდენობა მნიშვნელოვნად გაიზარდა. 2013 წელს მხოლოდ 604 დევნილს გადაეცა საკუთრებაში მათ მიერ დაკავებული საცხოვრებელი ფართი.³⁰

პრივატიზაციის პროცესში წლების განმავლობაში უმთავრეს პრობლემას წარმოადგენს დევნილთა არაინფორმირებულობა. ისინი არ ფლობენ ინფორმაციას, როდის გადაეცემათ საკუთრებაში საცხოვრებელი ფართი. პროექტის³¹ ფარგლებში მონიტორინგი ჩატარდა საქართველოს სხვადასხვა რეგიონის კომპაქტურად განსახლების ობიექტში, რომელთა ნაწილი დევნილებს უკვე დაუკანონდათ ან დაკანონების პროცესშია. კითხვარი, რომლის მიხედვითაც გამოიკითხნენ დევნილები, პრივატიზაციის პროცესთან დაკავშირებულ საკითხებსაც მოიცავდა.

²⁷ საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სსიპ საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტო და სსიპ სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტო; საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო; საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაცია;

²⁸ საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატის 2014 წლის 26 ნოემბრის წერილი №54003/01;

²⁹ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა 2014 წლის 8 დეკემბრის წერილი №05/02-12/34549.

³⁰ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს 2013 წლის 18 დეკემბრის წერილი №05/02-12/53953;

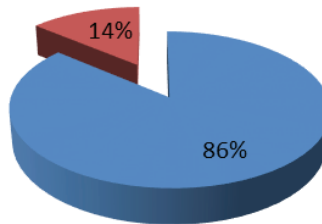
³¹ „საქართველოს სახალხო დამცველის (ომბუდსმენის) აპარატის მხარდასაჭერად იძულებით გადაადგილებულ პირთა და კონფლიქტის შედეგად დაზარალებულთა მიმართებაში არსებული პრობლემების გადასაჭრელად“.

მონიტორინგის შედეგად არაერთი პრობლემა გამოიკვეთა. ჩვენი წარმომადგენლები დაინტერესდნენ, კონკრეტულად რა ინფორმაციას ფლობდნენ დევნილები პრივატიზაციის პროცესთან დაკავშირებით. შეკითხვაზე, კოლექტიური ცენტრის პრივატიზაციის დროსთან დაკავშირებით, გამოკითხულთა უმრავლესობას ინფორმაცია არ ჰქონდა

როდის მოხდება კოლექტიური ცენტრის პრივატიზაცია?

■ მაქვს ინფორმაცია ■ არ მაქვს ინფორმაცია

„საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა - დევნილთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-4 მუხლის „ნ“ ქვეპუნქტის მიხედვით, სათანადო საცხოვრებელი გულისხმობს დევნილისათვის საკუთრებაში ან მართლზომიერ მფლობელობაში გადაცემულ საცხოვრებელს, სადაც უზრუნველყოფილია ღირსეული ცხოვრებისათვის აუცილებელი, მათ შორის უსაფრთხოებისა და სანიტარული თვალსაზრისით დამაკმაყოფილებელი პირობები.

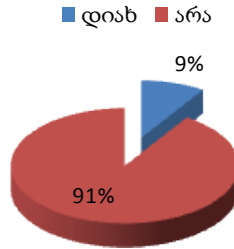
როგორც უკვე აღვნიშნეთ, გრძელვადიანი საცხოვრებლით დაკმაყოფილება თავის მხრივ მოიცავს ყოფილი კომპაქტურად განსახლების ობიექტების დევნილთათვის საკუთრებაში გადაცემას, რაც თავისთავად მისასალმებელია. თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საცხოვრებელი პირობები დევნილთა კომპაქტურად განსახლების ობიექტებში ერთმანეთისგან განსხვავდება. ყოფილი კოლექტიური ცენტრების ნაწილში საცხოვრებელი პირობები საკმაოდ კარგია, თუმცა მრავლად გვხვდება ობიექტები, რომლებიც სათანადო საცხოვრებლის მინიმალურ სტანდარტებსაც ვერ აკმაყოფილებს. ამდენად, ვერ სრულდება „საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა - დევნილთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-4 მუხლის „ნ“ ქვეპუნქტის მოთხოვნები.

მიუხედავად მძიმე საცხოვრებელი პირობებისა, დევნილები მაინც თანხმდებიან სამინისტროს, მათ მიერ დაკავებული საცხოვრებელი ფართების საკუთრებაში გადაცემას, ვინაიდან არ ფლობენ ინფორმაციას ფართის პრივატიზებაზე უარის თქმის შემთხვევაში არსებული ალტერნატივების შესახებ.

შეკითხვაზე, ფლობენ თუ არა ინფორმაციას ფართის პრივატიზებაზე უარის თქმის შემთხვევაში, გრძელვადიანი განსახლების ალტერნატივების შესახებ, გამოკითხულ დევნილთა უმრავლესობამ უარყოფითად უპასუხა.

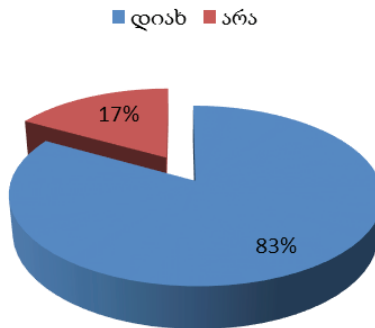
სახალხო დამცველი, თავის არაერთ ანგარიშში განიხილავდა პრივატიზაციის პროცესის

ინფორმაცია პრივატიზაციაზე უარის თქმის შემთხვევაში განსახლების ალტერნატივაზე

ნებაყოფლობითობის საკითხს. წინა წლებისგან განსხვავებით, დადებითად უნდა შეფასდეს ის ფაქტი, რომ გამოკითხული დევნილების უმრავლესობა ფლობს ინფორმაციას პრივატიზაციის პროცესის ნებაყოფლობითობის შესახებ.³²

ინფორმაცია პრივატიზაციის პროცესის ნებაყოფლობით ხასიათზე

უცვლელ პრობლემად რჩება არაინფორმირებულობა დევნილი ოჯახების წევრთა რიცხოვნების გათვალისწინებით საცხოვრებელი ფართის საორიენტაციო სტანდარტების შესახებ.³³ გამოკითხული დევნილების უმრავლესობა ისე აწერდა ხელს საპრივატიზაციო ხელშეკრულებას, რომ ფართის ოდენობას არ ამოწმებდა. კითხვაზე, ფლობდნენ თუ არა ინფორმაციას საცხოვრებელი ფართის სტანდარტების შესახებ, გამოკითხულთა უმრავლესობამ უარყოფითად უპასუხა.

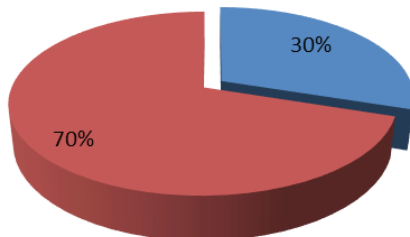
კვლავ პრობლემას წარმოადგენს ფართების არათანაბარი განაწილება და ე.წ. „ნახევრად დაკანონებული“ ობიექტები, სადაც, არაერთხელ ჩატარდა აზომვითი სამუშაოები, თუმცა ამ დრომდე არ განხორციელებულა მათი სრული პრივატიზაცია. იმის გამო, რომ შენობის მხოლოდ გარკვეული ნაწილი აქვთ დაკანონებული, დევნილები ვერ ახერხებენ

³² საქართველოს სახალხო დამცველის 2011 წლის საპარლამენტო ანგარიში, გვ.189.

³³ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა მინისტრის 2013 წლის 9 აგვისტოს №320 ბრძანების დანართი №6.

ინფორმაცია საცხოვრებელი ფართის სტანდარტების შესახებ

■ მაქვს ინფორმაცია   ■ არ მაქვს ინფორმაცია

ბინათმესაკუთრეთა ამხანაგობის შექმნას, ქონების საკუთარი შეხედულებისამებრ განკარგვას და სხვა სამოქალაქო უფლებების რეალიზაციას. ზემოაღნიშნული საკითხები 2013 წლის ანგარიშშიც იყო განხილული.

ასევე, 2014 წელს დევნილთათვის საცხოვრებელი ფართების კერძო საკუთრებაში გადაცემის პროცესი საქართველოს მასშტაბით 476 ობიექტზე დაიწყო და ეს პროცესი გაგრძელდება 2015 წელსაც.³⁴ 2014 წლის ნოემბერში დევნილთა და განსახლების სამინისტრომ დაიწყო პროექტი, რომლის ფარგლებშიც, 10 თვეში 10 000-მდე დევნილი ოჯახისთვის იგეგმება საცხოვრებელი ფართის გადაცემა. პროექტის წარმატებით განხორციელების შემთხვევაში, ეს იქნება ასეთი რაოდენობის დევნილი ოჯახებისთვის საცხოვრებელი ფართების ასეთ მოკლე დროში საკუთრებაში გადაცემის პირველი შემთხვევა. პროექტის მასშტაბურობასთან ერთად არსებობს საფრთხე, რომ საცხოვრებელი ფართები, რომლებიც დევნილებს გრძელვადიანი საცხოვრებელი უზრუნველყოფის მიზნით საკუთრებაში გადაეცემათ, შესაძლოა არ იყოს, საცხოვრებელი ფართის საორიენტაციო სტანდარტების შესაბამისი. აუცილებელია, პრივატიზაციის პროცესში დევნილებს ამომწურავი ინფორმაცია მიაწოდონ განსახლების ალტერნატივების შესახებ. პრივატიზაციის პროცესს დააკვირდება საქართველოს სახალხო დამცველიც და შედეგებს მომავალი წლის ანგარიშში წარმოადგენს.

განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაში მყოფი ობიექტები

მიუხედავად გარკვეული პოზიტიური სიახლეებისა, იძულებით გადაადგილებულ პირთა უმთავრეს პრობლემად უმძიმესი საცხოვრებელი პირობები რჩება. მონიტორინგის შედეგად დადგინდა, რომ ე.წ. ყოფილ კოლექტიურ ცენტრებში, საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე საცხოვრებელი პირობები ძალიან მძიმეა. განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაში მყოფ ობიექტებზე, საქართველოს სახალხო დამცველი 2013 წლის საპარლამენტო ანგარიშშიც

³⁴ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა 2014 წლის 8 დეკემბრის წერილი №05/02-12/34549;

საუბრობდა.³⁵

საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატმა წერილით³⁶ მიმართა საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს და იმ ობიექტების სია გამოითხოვა, რომლებთან დაკავშირებითაც სამინისტროს 2014 წლის განმავლობაში მიღებული ჰქონდა ექსპერტიზის დასკვნა შენობის მდგრადობასთან დაკავშირებით. მიღებული ინფორმაციით, 2014 წლის განმავლობაში საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს 34 ობიექტთან დაკავშირებით ჰქონდა ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროდან გამოთხოვილი ინფორმაცია.³⁷

განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს რამდენიმე ობიექტი, მათ შორის თბილისში ქ. წამებულის ქ. №71-ში მდებარე „საქინფორმაგროპრომის“ შენობა. ობიექტში დაზიანებულია სახურავი, წყალგაყვანილობის სისტემა, ასევე მოუწესრიგებელია საკანალიზაციო მიწები. გარდა ამისა შენობასთან დაკავშირებით არსებობს სსიპ „ლევან სამხარაულის სახელობის სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროს“ დასკვნა, რომელშიც აღნიშნულია, რომ შენობა არადამაკმაყოფილებელია, სეისმურ ნორმებთან შეუსაბამოა და მეორე-მესამე ხარისხის დაზიანებები აღენიშნება. მიუხედავად ამისა, დევნილები მრავალი წელია ამ მისამართზე ცხოვრობენ.

„საქინფორმაგროპრომის“ შენობა, ქეთევან წამებულის ქ. №71, თბილისი

³⁵ საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, გვ. 602;

³⁶ 2014 წლის 22 დეკემბრის წერილი №04-9/14569.

³⁷ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა 2014 წლის 29 დეკემბრის წერილი №05/02-12/38169.

საქართველოს სახალხო დამცველი 2013 წლის ანგარიშშიც საუბრობდა თბილისში, **დადიანის ქ. №2-ში**³⁸ მდებარე ობიექტის უმძიმეს მდგომარეობაზე. აღნიშნულ მისამართზე დაახლოებით 12 ოჯახს უწევს ცხოვრება. 2014 წელს ობიექტის მდგომარეობა კიდევ უფრო დამძიმდა. შენობა საფრთხეს უქმნის იქ მაცხოვრებელთა ჯანმრთელობასა და სიცოცხლეს. დევნილებისთვის კვლავ უცნობია, როდის იგეგმება მათი ალტერნატიული საცხოვრებელი ფართით დაკმაყოფილება.

დადიანის ქ. №2, თბილისი

ასევე უმძიმეს მდგომარეობაშია თბილისში, **იუმაშევის ქ. №21-ში „დუზანის“** და აეროპორტის დასახლებაში მდებარე ყოფილი **სასტუმრო „აეროპორტის“** შენობები.

სასტუმრო „აეროპორტში“ დაახლოებით 400-მდე დევნილი ცხოვრობს. შენობაში დაზარალებულია კედლები, დაზიანებულია სადრენაჟო სისტემა. დევნილთა განმარტებით, ალტერნატიული საცხოვრებელი ფართის გამოყოფის თაობაზე ისინი წლების განმავლობაში მიმართავდნენ განცხადებით საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს.

ზემოაღნიშნულ შენობაში მცხოვრებ დევნილებს 2014 წლის 14 ნოემბერს საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს წერილით³⁹ ეცნობათ, რომ ჩატარებული საინჟინრო

³⁸ აღნიშნულ ობიექტთან დაკავშირებით არსებობს სსიპ „ლევან სამხარაულის სახელობის სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროს“ დასკვნა, შენობის არამდგრადობისა და ავარიულობის თაობაზე;

³⁹ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს 2014 წლის 14 ნოემბრის №05/02-12/31872 წერილი.

ექსპერტიზის დასკვნის საფუძველზე, შენობას დაზიანებათა მიღებული კლასიფიკაციის მიხედვით აღენიშნება მესამე (მძიმე) ხარისხის დაზიანება. შენობის საერთო ტექნიკური მდგომარეობა არადამაკმაყოფილებელია. შესაბამისად, დევნილი ოჯახები საცხოვრებელი ფართით უნდა დაკმაყოფილდნენ თბილისში პირველივე რეაბილიტირებულ ან ახალშენებულ შენობაში.

იუმაშევის ქ. „დუზანის“ შენობა, თბილისი

მძიმე საცხოვრებელი პირობებია თბილისში, ჩანტლადის ქ. №4/2-ში მდებარე ავტობაზა „ტურისტის“ შენობაში. შენობას არ აქვს კარ-ფანჯარა, მისასვლელი გზა, წვიმის დროს შენობაში ჩადის წყალი და არის მძიმე ანტისანიტარული პირობები.

ავტობაზა „ტურისტი“, თბილისი

დაზიანებული შენობების მხრივ ასევე მძიმე მდგომარეობაა სამეგრელო ზემო-სვანეთის რეგიონში. განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს რამდენიმე ავარიული კომპაქტური ცენტრი, რომლებიც დევნილებისთვის წარმოადგენს სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საფრთხის შემცველ ობიექტებს. განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაში უწევთ ცხოვრება ზუგდიდის მუნიციპალიტეტის სოფელ ჭითაწყარში მდებარე **ონარიის ჩასახლებაში** მცხოვრებ დევნილებს. აქ დაახლოებით 45 დევნილი ოჯახი ცხოვრობს.

ონარიაში არსებული კოტეჯის ტიპის ყველა საცხოვრებელი ორსართულიანი სახლი ამორტიზებულია, დაზიანებულია მზიდი კედლები, ყველა სახლის სახურავიდან ჩამოდის წვიმის წყალი, რაც ასევე იწვევს მძიმე ნესტიანობას. დაზიანებულია საცხოვრებელი სახლების საძირკველიც. მოშლილია საკანალიზაციო სისტემა, რის შედეგადაც იქმნება ძლიერი ანტისანიტარია. დაფიქსირდა მცირეწლოვანი ბავშვების მოწამვლის ფაქტიც. აღნიშნულ ჩასახლებაში მცხოვრებ დევნილებს სასმელი წყლის ნაკლებობის პრობლემაც აქვთ. ისინი ამბობენ, რომ მცირე ზომის ჭაბურღილები გათხარეს თავიანთი სახსრებით, მაგრამ წყლის პრობლემის გადასაჭრელად ეს საკმარისი არ აღმოჩნდა.

აღნიშნულ ჩასახლებაში მცხოვრებმა დევნილებმა საცხოვრებელი პირობების გაუმჯობესების ან ალტერნატიული საცხოვრებელი ფართის მიღების მოთხოვნით, საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს ჯერ კიდევ 2010 წელს მიმართეს, მაგრამ ამას რეალური შედეგი დღემდე არ მოჰყოლია.

დევნილთა საერთო საცხოვრებელი, ონარია, ზუგდიდის რაიონი

აღსანიშნავია, რომ ონარიაში დევნილებთან ერთად ცხოვრობენ სოციალურად დაუცველი ოჯახები. ოჯახების საერთო რაოდენობა 350-ს აღწევს. საქართველოს სახალხო დამცველმა 2014 წელს რეკომენდაციით მიმართა საქართველოს მთავრობას, რომ გაეთვალისწინებინა ზუგდიდის მუნიციპალიტეტის სოფელ ჭითაწყარის, ონარიის თემში შექმნილი მძიმე

სოციალურ-ეკონომიკური და მატერიალური პრობლემები და მოსახლეობისათვის ადეკვატური დახმარების გაწევა მაქსიმალურად მჭიდრო ვადებში უზრუნველყო.

საქართველოს სახალხო დამცველს ზუგდიდის მუნიციპალიტეტის გამგეობის საპასუხო წერილით⁴⁰ ეცნობა, რომ ზუგდიდის მუნიციპალიტეტის 2015/2016/2017 წლების სამოქმედო გეგმაში გათვალისწინებულია ონარიის დასახლებაში სახლების რეაბილიტაცია. ხოლო 2015 წლისთვის 200 000 ლარია გამოყოფილი საცხოვრებელი სახლების სახურავების შესაკეთებლად.

სახალხო დამცველი განაგრძობს ამ დასახლებაში არსებული მდგომარეობის მონიტორინგს. დასადგენია ისიც, სარეაბილიტაციო სამუშაოები შეეხება იძულებით გადაადგილებული პირების მიერ დაკავებულ ფართებსაც, თუ სამინისტრო მათთვის გრძელვადიანი განსახლების ალტერნატივების შეთავაზებას გეგმავს.

დევნილთა საერთო საცხოვრებელი, ონარია, ზუგდიდის რაიონი

უმძიმეს მდგომარეობაშია ზუგდიდში, გამსახუდიას №208-ში მდებარე „ყოფილი სამზარეულოს“ შენობაც, სადაც ამჟამად ცხოვრობს დაახლოებით 12 დევნილი ოჯახი. ობიექტი ფაქტობრივად დანგრევის პირასაა. აღნიშნულ შენობაში მცხოვრები დევნილები სასწრაფოდ საჭიროებენ განსახლებას.

ზუგდიდის რაიონის მსგავსად, განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაში მყოფი ობიექტებია იმერეთის რეგიონშიც. ერთ-ერთი მათგანია ტყიბულის მუნიციპალიტეტის სოფელ ლეღვაში მდებარე ყოფილი „ბალნეოლოგიურის“ შენობა. მას არ აქვს კარ-ფანჯარა, სახურავიდან ჩადის წვიმის წყალი და დაზიანებულია საკანალიზაციო სისტემა.

⁴⁰ ზუგდიდის მუნიციპალიტეტის გამგეობის 2014 წლის 29 დეკემბრის №02/690 წერილი.

ყოფილი „ბალნეოლოგიურის“ შენობა, სოფელი ლელვა

სახალხო დამცველი პირადად გაეცნო წყალტუბოში, კოლექტიურ ცენტრში მცხოვრები დევნილების მდგომარეობას. სანატორიუმის შენობების ნაწილი დაზიანებულია. კერძოდ, სახურავები საჭიროებენ შეკეთებას, მოშლილია საკანალიზაციო სისტემები. წყალტუბოში მცხოვრები მძიმე მდგომარეობის შესახებ სახალხო დამცველმა სპეციალური განცხადებაც გაავრცელა.

საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს საპასუხო განცხადების მიხედვით, წყალტუბოს დევნილთა დასახლებებში ხორციელდება სხვადასხვა პროექტები, რომელთა ფარგლებში შედის დევნილთა განსახლება და გვარდება მათი საყოფაცხოვრებო პრობლემები. სახალხო დამცველის აპარატი 2015 წელსაც განაგრძობს ამ დასახლებაში სისტემატურ მონიტორინგს და იქ მცხოვრები დევნილების უფლებრივი მდგომარეობის შესახებ მომავალი წლის ანგარიშში ისაუბრებს.

წყალტუბოს მსგავსად, ასევე მძიმე მდგომარეობაა ქუთაისში, **ყოფილი სკოლა-ინტერნატის სასადილოს შენობაში**.

განსაკუთრებით მძიმე მდგომარეობაშია აღმოსავლეთ საქართველოში მდებარე რამდენიმე ყოფილი „კოლექტიური ცენტრი“. უმძიმესი მდგომარეობაა **სანატორიუმ „სურამის“** ძველ შენობაში, **სასტუმრო „ქართლში“**, **ყოფილი ნარკოლოგიურის შენობაში**, **„ტურბაზის ხის კოტეჯებში“**, **ბორჯომში**, **სანატორიუმ „ლიკანი 2“-სა და სანატორიუმ „ლიკანი 3“-ში**.

სანატორიუმ „სურამის“ ძველ შენობაში, სადაც აფხაზეთიდან დევნილები არიან ჩასახლებულნი, უმძიმესი მდგომარეობაა. შენობა ამორტიზებულია და როგორც მათ განუმარტეს, არ ექვემდებარება აღდგენას. შესაბამისად, აქ მცხოვრები დევნილები შენობის ჩამოშლის მუდმივი შიშის ქვეშ იმყოფებიან. შენობის მძიმე მდგომარეობას ფართის სიმცირისა და ანტისანიტარიის პრობლემები ემატება. შენობაში ფართი ისეა განაწილებული, რომ შეუძლებელია მათი საცხოვრებლად გამოყენება, არის მცირე და არ შეესაბამება დადგენილ სტანდარტებს.

სანატორიუმი „სურამი“, დაბა სურამი.

ყოფილი ნარკოლოგიური/კომბინატის პოლიკლინიკაში ჩასახლებული დევნილების უმთავრეს პრობლემას სველი წერტილები და არასაკმარისი, საცხოვრებლად გამოუსადეგარი ფართი წარმოადგენს. მეზობლებში ხშირია დავა საერთო სველი წერტილების გამო. საცხოვრებელი ფართები არ არის იზოლირებული, შესაბამისად დევნილები სამზარეულოდ დერეფანს იყენებენ. სადარბაზოში არ არის განათება და სუფევს მძიმე ანტისანიტარიული მდგომარეობა.

როგორც ზემოაღნიშნულიდან ჩანს, საქართველოს მასშტაბით მძიმე მდგომარეობაა დევნილთა მრავალ ყოფილ „კოლექტიურ ცენტრში“. ამ შენობებიდან დევნილთა განსახლება, სახელმწიფოსთვის 2015 წლის ერთ-ერთ პრიორიტეტს უნდა წარმოადგენდეს. მძიმე მდგომარეობაში მყოფ შენობებზე, უნდა მომზადდეს „ლევან სამხარაულის სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროს“ დასკვნა და ამ დასკვნის საფუძველზე განსახლდნენ დევნილები ახლად აშენებულ საცხოვრებელ კორპუსებში.

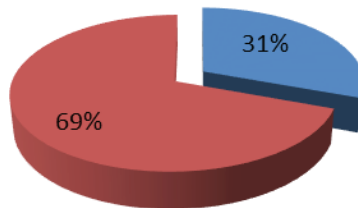

ერთ-ერთი უმთავრესი პრობლემა, რომელიც დევნილ მოსახლეობას გააჩნია, არის ინფორმაციის ნაკლებობა იმ სიახლეებსა და მოვლენებზე, რომლებიც უშუალოდ ახდენენ გავლენას მათ ყოველდღიურ ცხოვრებაზე. ინფორმაციის ნაკლებობის პრობლემაზე სახალხო დამცველი საუბრობდა წინა წლების ანგარიშებშიც. 2013 წელი საქართველოს იძულებით გადაადგილებულ პირებთან დაკავშირებული მრავალი სიახლით გამოირჩეოდა. 2014 წელს სახალხო დამცველისა და მასთან არსებული პროექტის თანამშრომლებმა შეადგინეს სპეციალური კითხვარი, რომლებსაც ავსებდნენ დევნილები მათთან ჩვენი თანამშრომლების ვიზიტისას. კითხვარი მოიცავდა კითხვებს ყველა იმ ძირითადი მიმართულებიდან, რომელიც გავლენას ახდენს დევნილთა უფლებრივ მდგომარეობაზე საქართველოში. კითხვარები ზუგდიდში, ქუთაისში, გორსა და თბილისში 324-მა დევნილმა პირმა შეავსო.

შეკითხვაზე, არიან თუ არა ინფორმირებულები დევნილთა შესახებ ახალი კანონის სიახლეების შესახებ, დევნილების უმეტესობამ უარყოფითი პასუხი გასცა.

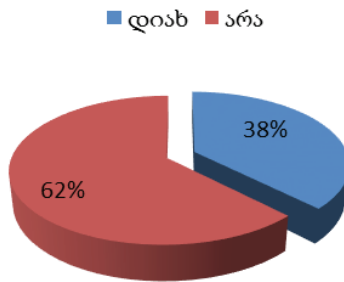
ზოგადი ინფორმაცია ახალი კანონის შესახებ

■ მაქვს ინფორმაცია   ■ არ მაქვს ინფორმაცია

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, 2013-2014 წლის ერთ-ერთ უმთავრეს სიახლეს საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, ლტოლვილთა და განსახლების მინისტრის 2013 წლის №320-ე ბრძანება წარმოადგენს, რომელიც დევნილთა გრძელვადიანი განსახლების წესს ადგენს. აღნიშნულიდან გამომდინარე საინტერესო იყო, რა ინფორმაციას ფლობდნენ დევნილები ამ ბრძანებით დაწესებული კრიტერიუმების შესახებ. შეკითხვაზე, იცით თუ არა დევნილთა გრძელვადიანი საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფის წესის შესახებ, დევნილთა უმეტესობამ ასევე უარყოფითი პასუხი გასცა.

ინფორმაცია 320-ე ბრძანების შესახებ

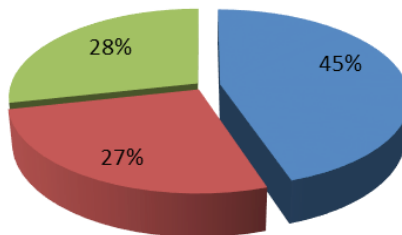

დევნილთა უმეტეს ნაწილს არ აქვს ან აქვს ნაწილობრივი ინფორმაცია, თუ რა დოკუმენტაცია უნდა წარადგინოს სამინისტროში საცხოვრებელი ფართის მიღების თაობაზე განაცხადის მიღებისას. დევნილები ასევე არ ფლობენ ინფორმაციას, თუ როგორ უნდა მოიქცნენ იმ შემთხვევაში, თუ შენობა მძიმე მდგომარეობაშია და მასში ცხოვრება სახიფათოა. მიუხედავად ძირითადად უარყოფითი ტენდეციებისა ინფორმაციის ქონის მხრივ, დევნილთა უმეტესობამ იცის, საცხოვრებელი ფართის მიღების თაობაზე განაცხადის დაუკმაყოფილებლობის შემთხვევაში გასაჩივრების შესაძლებლობის შესახებ.

ჩვენთვის ასევე საინტერესო იყო, თუ რა წარმოადგენს დევნილთათვის ინფორმაციის მიღების უმთავრეს წყაროს.

ინფორმაციის წყაროები დევნილთათვის

■ სამინისტრო ■ მასმედია ■ სხვა დევნილები

როგორც შედეგებიდან ჩანს, ყველაზე ნაკლებად დევნილთა სფეროში არსებული სიახლეების შესახებ დევნილები მასმედიისგან ღებულობენ ინფორმაციას. ინფორმაციის ძირითადი წყარო სამინისტროა. აღნიშნულიდან გამომდინარე აუცილებელია სამინისტრომ გააძლიეროს მუშაობა აღნიშნული კუთხით. 2014-2016 წლების დევნილთა მიმართ სახელმწიფო სტრატეგიის განხორციელების სამოქმედო გეგმის ერთ-ერთ ამოცანას დევნილთა ინფორმირებულობის გაზრდა წარმოადგენს. სამოქმედო გეგმა ამ მიზნის მისაღწევად სხვადასხვა ღონისძიებებს ითვალისწინებს. ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულება არასამთავრობო ორგანიზაციების შესაძლებლობის გამოყენებაა. ასევე უმნიშვნელოვანესია გადაწყვეტილების მიღების პროცესში დევნილთა ჩართულობის უზრუნველყოფა.

2014 წელი დევნილთა უფლებრივი მდგომარეობის მხრივ მნიშვნელოვნად არ განსხვავდებოდა 2013 წლისგან. ძირითადი პრობლემები და გამოწვევები, როგორც არის დევნილთა გრძელვადიანი განსახლებისთვის აუცილებელი საცხოვრებელი ფართების ნაკლებობა, ნელი ტემპებით მიმდინარე საცხოვრებელი ფართების დევნილთათვის საკუთრებაში გადაცემის პროცესი და დევნილთა ინფორმირებულობის პრობლემა, იგივე რჩება. თუმცა ასევე აღსანიშნავია, რომ 2014 წელს დევნილთა უფლებების სისტემური დარღვევები სახალხო დამცველის აპარატს მონიტორინგის შედეგად არ გამოუვლენია.

დევნილები საქართველოში ერთ-ერთი ყველაზე მოწყვლადი ჯგუფია.⁴¹ ისინი მოწყვლადი არიან რესურსებისა და წვდომის მიმართ. დევნილთა პრობლემების გრძელვადიანი გადაწყვეტა მხოლოდ გრძელვადიან განსახლებას არ მოიცავს. გარდა გრძელვადიანი განსახლებისა, აუცილებელია დევნილთა ინტეგრაცია მათი განსახლების ადგილებში. უმუშევრობა წარმოადგენს უმთავრეს პრობლემას, რომელიც დევნილთა საზოგადოების უდიდეს ნაწილს აწუხებს. უმუშევრობის პრობლემა განსაკუთრებით მძიმეა დევნილთა იმ ჩასახლებებში, რომლებიც მოწვეტილია ცენტრალურ ქალაქებს. დევნილთა პრობლემების გრძელვადიანი გადაჭრის მიზნით აუცილებელია მათი საარსებო წყაროებით უზრუნველყოფა. აღნიშნულიდან გამომდინარე უმნიშვნელოვანესია სწორად წარიმართოს „დევნილთა საარსებო წყაროებით უზრუნველყოფის სააგენტოს“ მუშაობა.

ამასთან აუცილებელია 2015 წელს სამინისტრომ გაააქტიუროს და გააღრმავოს თანამშრომლობა არასამთავრობო სექტორთან, რათა სამინისტროს საქმიანობის გამჭვირვალობა არ დადგეს ექვექცეშ. გარდა არასამთავრობო სექტორისა აუცილებელია დევნილი მოსახლეობის ჩართვა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, რათა ერთი მხრივ გაიზარდოს მათი ინფორმირებულობა თემებზე, რომლებიც უშუალოდ ახდენენ გავლენას მათ ყოველდღიურ ცხოვრებაზე და ამასთან, სწორად განისაზღვროს პრიორიტეტები.

მნიშვნელოვანია, რომ 2015 წელს გაგრძელდეს კანონმდებლობის დახვეწის პროცესი. საჭიროებებზე მორგებულ მიდგომაზე გადასვლა უნდა გახდეს სამინისტროს საქმიანობის ერთ-ერთი პრიორიტეტი. როგორც უკვე აღინიშნა, გასათვალისწინებელია გარემოება, რომ ეს პროცესი უმტკივნეულო არ იქნება, თუმცა მის მიზანს წარმოადგენს სახელმწიფო რესურსების ფოკუსირება დევნილთა ყველაზე მოწყვლად ჯგუფებზე. ასეთი მიდგომით ამოიფხვრება მრავალი სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემა, რომელიც დღეს დევნილი საზოგადოების უდიდეს ნაწილს გააჩნია.

⁴¹ იხ. „ეკონომიკური და სოციალური მოწყვლადობა საქართველოში“, გაეროს განვითარების პროგრამა საქართველოში, 2013 წ.

საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს:

- 2015 წელს, დევნილთა გრძელვადიანი განსახლების პროცესში, პრიორიტეტი მიანიჭოს იმ ობიექტებიდან დევნილთა განსახლებას, რომლებზეც არსებობს საექსპერტო დასკვნა, რომ ისინი ავარიულია
- დაიწყოს მუშაობა დევნილთა შესახებ ახალი კანონის დახვეწაზე, რათა მოხდეს ე.წ. საჭიროებებზე მორგებულ მიდგომაზე გადასვლა და აღნიშნულ პროცესში ჩართოს არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლები
- გააძლიეროს მუშაობა დევნილთა ინფორმირებულობის გაზრდის მხრივ
- 2015 წელს დაგეგმილი მასშტაბური პრივატიზაციის პროცესში, დევნილებს, მათ მიერ გადაწყვეტილების მიღებამდე მიეწოდოს სრულყოფილი ინფორმაცია განსახლების ალტერნატივებისა და პრივატიზაციის პროცესის ნებაყოფლობითობის შესახებ
- დევნილთა გამოსახლების პროცესში გაითვალისწინოს ხარვეზები, რომელიც თან ახლდა 2014 წლის გამოსახლებების პროცესებს
- ბინების განაწილების პროცესი დაიგეგმოს სწორად, რათა არ განმეორდეს 2014 წლის განაწილების/კენჭისყრის პროცესში გამოკვეთილი ხარვეზები.